

Indledningen er redigeret af Kirsten Vad og Jens Lei Wendel-Hansen

Tilsyn ved dr.phil. Henrik Yde

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Den Danske Kongedatter” , “Danskheden, vi Danske og x” og “Danskheden og Sorø”

ved Stine Guldahl Holst

Indhold

- 1 Baggrund
 - 1.1 Sorø Akademi
 - 1.2 Grundtvigs interesse i Sorø Akademi
- 2 “Den Danske Kongedatter”
- 3 Polemikken med x og Esbern Snare
 - 3.1 “Ogsaa et Ord om Sorø-Academi” fra x
 - 3.2 Grundtvig, den danske kongedatter og ‘Esbern Snare’
- 4 Corsaren
- 5 Anvendt litteratur

1 Baggrund

“Den Danske Kongedatter”, der blev trykt i *Berlingske Tidende* den 27. februar 1847, er en poetisk kommentar til de reformforhandlinger vedrørende akademiet i Sorø, der i begyndelsen af 1847 nærmede sig en afslutning.

1.1 Sorø Akademi

Sorø Akademi blev grundlagt af Christian 4. i 1623 som et såkaldt ridderakademi. Ridderakademierne havde til formål at uddanne unge adelsmænd til at kunne tjene kongen (landet) bedst muligt, og derfor var det fag som historie, jura, moderne sprog og naturlære, der blev undervist i fremfor de traditionelle lærde fag og oldtidssprog.

Akademiet blev i de følgende århundreder nedlagt og genoprettet flere gange, og i 1821 blev det besluttet at genopbygge Sorø Akademis nedbrændte bygninger og genoprette stedets virke som skole og højere læreanstalt.

Akademiet (den højere læreanstalt), hvis kurser skulle lede til en eksamen sammenlignelig med universiteternes filologisk-filosofiske eksamen, også kaldet filosofikum (den laveste akademiske grad), virkede fra 1826. Ved nyoprettelsen havde skolen fået det særpræg at skulle tilbyde undervisning i moderne sprog og naturvidenskabelige fag (jf. *Den Vest-Siællandske Avis* 1821, sp. 589-591), og kom derved til at ligge tættere på realskolen end den klassiske lærde skole (et kort rids af realskoletanken findes i afsnittet [“Realundervisningens fremme” i indledningen til Skolen for Livet og Akademiet i Soer](#)). Fra slutningen af 1820'erne blev skolevæsenet diskuteret ivrigt i Danmark, og udformningen af undervisningen ved skolen og akademiet i Sorø var en del af debatten op igennem 1830'erne og 1840'erne (for et overblik over Sorø Akademi fra genåbningen i 1821 og frem, se Hørby 1967, s. 60-63).

I 1843 begyndte forhandlingerne om en ny reform af Sorø Akademi. Der nedsattes en forhandlingskommission bestående af universitetsdirektionen og repræsentanter fra hhv. Sorø Akademi og universitetet i København. Forhandlingerne trak ud over flere år, da der var mange forskelligrettede interesser på spil, og i begyndelsen af 1847 var fremtiden for Sorø Akademi stadig uafklaret, som det fremgår af et brev til Grundtvig fra hans gode ven og forstander for akademiet B.S. Ingemann:

Hvad nu den vordende soranske Højskole angaar, vilde jeg gjerne kunne meddele dig en lys Udsigt med det nye Aars Begyndelse; men des værre staar dens Fremtid lige uvis og omtaaet for os (Grundtvig og Ingemann 1882, s. 287).

1.2 Grundtvigs interesse i Sorø Akademi

For Grundtvig var interessen for uddannelse i almindelighed og Sorø Akademi i særdeleshed ikke ny. Han havde længe været interesseret i en reformering af uddannelsen i landet, og i 1836 skrev han sit første af de såkaldte fire højskoleskrifter *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*, hvori han første gang fremstiller ideen om en folkelig højskole, dvs. universitet (jf. [afsnittet “Den folkelige højskole” i indledningen til Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet](#)). Debatten om landets skolevæsen rejste sig for alvor i midten af 1830'erne, og Grundtvig bidrog bl.a. med de fire højskoleskrifter, hvoraf de tre første udkom i årene 1836-1838 og det sidste i 1847, som en reaktion på den længe ventede reform af Sorø Akademi, der endelig forelå fra kongens hånd.

Grundtvig var optaget af at få udviklet en skole, der kunne uddanne folket til deltagende statsborgere. Det skulle være en skole, der kunne uddanne både eliten og den brede befolkning til at tage del i samfundets udvikling ikke alene som rådgivere og formgivere i Stænderforsamlingerne, men i det daglige liv, der levedes rundt om i hele landet, og til det formål rakte realskoletankerne ikke ifølge Grundtvig. Han forestillede sig en folkelig højskole (dvs. universitet), hvor drivkraften måtte være elevernes eget videbegær og egen lærelyst. Undervisningen skulle foregå på dansk og bæres af mundtlighed. Eleverne ville overvinde de sociale skel gennem det fælles

arbejde til bedste for Danmark (jf. [indledningen til Skolen for Livet og Akademiet i Soer borgerlig betragtet](#)).

Sorø Akademi var grundlagt som et alternativ til den traditionelle lærde skole og havde siden sin grundlæggelse været fornyet af flere omgange, hvilket medvirkede til at gøre stedet til det oplagte hjem for et nyt folkeligt universitet. Derfor fulgte Grundtvig også levende med i forhandlingerne om en reform af Sorø Akademi, noget der var muligt for ham gennem sin brevkorrespondance med vennen Ingemann, som var en del af den kommission, der var sat til at udforme et reformforslag (jf. Grundtvig og Ingemann 1882, s. 253-295).

2 “Den Danske Kongedatter”

“Den Danske Kongedatter” er et poetisk forsvar for danskheden og Sorø Akademi. Grundtvig lader i de første to strofer akademiet afbilde som en fortabt datter af Christian 4., grundlæggeren af akademiet. I strofe 3-7 skifter kongedatteren karakter, og det er ikke længere så meget akademiet, der afbildes, som det er danskheden. I strofe 3 og 5 gør Grundtvig det klart, at danskerne har ladet sig forføre som ved sirenesang af tanker og tale fra syd (dvs. fra Tyskland og Rom), “Lavt var dog immer i Syden vort Gjærde,/ Dannemænds Hjerter de Fremmede stjal” (strofe 5). De har glemt danskheden, der nu som en ædel kongedatter må ‘græde’ ‘sukke’ og ‘tigge’ sig gennem tilværelsen (strofe 3-4). Opfordringen i strofe 7 er klar, for skal danskheden og Danmark modstå tyskerne i syd, må vi sørge for at pleje danskheden og det danske sprog ved at give dem et hjem i form af et nyt akademi i Sorø:

Skal hun, bespottet paa Kjærlighedsstien,
Drives af Landet og druknes i *Slien*,
Eller skal hun, paa Kong *Christians* Ord,
Ædlinger fostre i *Soer*?

Allerede den 3. marts skriver Ingemann “som Gesandt fra ‘Kongedatteren’” og takker Grundtvig for “det smukke Udbrud af din Kjærlighed til hende, din inderlige Deltagelse for hendes fattige Kaar midt i hendes Rigdom gennem Aarhundreder, og dit dog i Grunden altid friske Haab om hendes Liv og Lykke i en gylden Fremtid for hende og for Danmark”. For Ingemann falder kærlighedserklæringen på det helt rette tidspunkt: “Dit varme, kjærlige Ord, mener jeg, kom netop i et belejligt Øjeblik, medens Spørgsmaalet om ‘at være eller ikke være’ foredrages for Kongen og Statsraadet” (Grundtvig og Ingemann 1882, s. 290). Mens Ingemann glædedes ved “Den Danske Kongedatter” var det ikke alle, der så en redning af danskheden i Sorø Akademi.

3 Polemikken med x og Esbern Snare

3.1 “Ogsaa et Ord om Sorø-Akademi” fra x

Berlingske Tidende bragte den 4. marts en replik til Grundtvig under overskriften “Ogsaa et Ord om Sorø-Akademi” (se [artiklen her](#)). Indlægget er undertegnet x. Den

anonyme forfatter går i rette med flere af tidens “rappeste Skribenter”, der med pennen er gået i forsvar for akademiet i Sorø, men særligt Grundtvigs “Den danske Kongedatter” er genstand for x's kritik. Grundtvigs fremstilling af akademiet som et i historisk perspektiv særligt sted for danskheden bliver gendrevet med henvisning til, at Christian 4. ved oprettelsen af akademiet i 1623 faktisk ikke var venligt stemt overfor det danske sprog, en påstand x understøtter med følgende citat fra fundatsen:

Udi Discours med dennem (Børnene og Academici) fornueffteligen og ernstactigen conversere, [...] Der foruden *aldrig bruge Danske Sprock, meden de dennem ere bestallede* (betroeede), men selff giffue Ungdommen anleidning til øffuelse udi fremmede Sprock (x [pseudonym] 1847, s. [2]).

Grundtvig svarede med indlægget “Danskheden, vi Danske og x” i *Berlingske Tidende* den 6. marts, der mestendels udtrykker Grundtvigs harme og forargelse over, at den anonyme x tillader sig at skrive “*vi Danske*” i en replik, der ifølge Grundtvig forhåner danskheden. Forbuddet mod undervisning på dansk ved oprettelsen af akademiet imødegår Grundtvig med, at nok led Christian 4. af en af tidens store fejl, “Blindheden for *Modersmaalets* Vigtighed i *Skolen*”, men dog hævdede han sig over sin samtid ved oprettelsen af “en *Dansk-Patriotisk Høiskole*” (s. [1]).

3.2 Grundtvig, den danske kongedatter og ‘Esbern Snare’

En anden reaktion på “Den Danske Kongedatter” kom i form af det polemiske digt “Grundtvig og den danske Kongedatter” (se [digtet her](#)), som var undertegnet “Esbern Snarre”. ‘Esbern Snare’ er opgivet som pseudonym for Oluf Lundt Bang i en række småskrifter fra 1848-1849 (jf. Erslew 1858, s. 66), men det kan ikke afgøres, hvorvidt det faktisk er O.L. Bang, der står bag pseudonymet her.

Digtet blev bragt i *Berlingske Tidende* den 17. marts 1847 og sætter atter spørgsmålstejn ved Grundtvigs historiske forståelse af Sorø Akademi som et særligt hjemsted for danskheden. Den opfattelse af akademiet bygger ifølge den anonyme forfatter på ønskelæsning af historien og er i strid med de historiske kendsgerninger. Grundtvigs til tider uforståelige poesi bliver også behandlet:

Hvad vil den Skjald, som ei altid kan styre
Tonernes Flugt fra den nordiske Lyre,
Som ikke vejer et Ord i sin Sang,
Har det kun Fylde og Klang? (Snarre 1847, s. [1])

Grundtvig lod ikke det polemiske digt stå uimodsagt. “Danskheden og Sorø” blev bragt i *Berlingske Tidende* den 24. marts, og er Grundtvigs svar til ‘Esbern Snare’. Det indledes med to strofer, hvor Grundtvig må spørge, om Esben Snares genganger virkelig har bedre adgang til “*Guldvægten* for Tanke og Tale” end han, som har været digter i over 40 år (strofe 40)? Stroferne, der følger, er skabt af yderligere en række (retoriske) spørgsmål, som kredser om danskheden og Grundtvigs ret til at håbe og ønske, at den må finde et hjem i Sorø. Grundtvig argumenterer ikke længere historisk for, at Sorø er det rette hjemsted for danskheden, men blot for at give danskheden et hjemsted (i form af en højere læreanstalt), hvilket så meget passende kunne være i

Sorø.

Polemikken blev betimeligt afsluttet den 27. marts, samme dag den kongelige resolution om reformen af Sorø Akademi forelå, hvor et kort digt af 'Esbern Snare' findes trykt i *Berlingske Tidende*. Titlen er kort og godt "N.F.S. Grundtvig" (se [digtet her](#)), og digtet er et slags forsoningsforsøg, hvori Esbern Snare lader forstå, at han har opnået, hvad han ville:

Hvad jeg oprigtig og ærlig fremsatte
Har Du jo ogsaa paa Hjertet Dig lagt:
Veiet dit Ord, saa vi Meningen fatte,
Meer end sædvanlig, af hvad Du har sagt.

(Snare 1847, s. [1])

4 *Corsaren*

Grundtvigs dunkle poetiske linjer i "Den Danske Kongedatter" blev også bemærket i tidens store satireblad *Corsaren*, der husker sine læsere på, at Grundtvigs poesi altid har været dunkel:

— I disse Dage beskyldte Københavnerne *Grundtvig* for at han gaaer i Barndommen. —
Med Urette, Godtfolk! Han har aldrig været anderledes end han nu er (*Corsaren* 1847, nr. 337, sp. 11).

Corsaren fulgte op på polemikken den 2. april, hvor Grundtvigs digt "Danskheden og Sorø" blev parodieret:

Hvad er paafærde? hvad er det for Mudder?
Hvem er den Hedrik, som mukker mod mig?
O, hvem tør sige, at jeg skriver Sludder?
Nikolai Fredrik Severin Grundtvig.
Det er mit Navn; og jeg skulde vel mene,
At, naar man havde det skrevet paa Stene,
Kunde man dermed ihjelslaae en Ko!
Derfor lad mig i Ro!

Konningedatteren, Danskheden, vildøvt,
Christian den Sjettes Forordninger, Sli,
Pose af Pen, Soer, Havfruer, stildøvt,
Guldvægten, Hedrik, Hel, Kjærlighedssti.
Ludvig Holberg og Cicero skriver,
Valdemar, Axel og Esbern, Dativer,
Folkerøst, Høsttid; Rom og Paris,
Dannemark Galt eller Griis?*

*Underlig Danskhed, den grundtvigske Danskhed. (*Corsaren* 1847, nr. 341, sp. 12)

5 Anvendt litteratur

- *Corsaren* (1847), nr. 337, 5. marts. København.
- *Corsaren* (1847), nr. 341, 2. april. København.
- *Den Vest-siællandske Avis, eller: Slagelse Ugeblad for den uden- og indenlandske Historie og for Dagens vigtigste Nyheder* (1821), nr. 35, 1. maj. Slagelse.
- Erslew, Thomas Hansen (1858) *Supplement til 'Almindeligt Forfatter-Lexicon for Kongeriget Danmark med tilhørende Bilande', indtil Udgangen af Aaret 1853*, bind 1-3, bind 1: A-J. København.
- Esbern Snarre [pseudonym] (1847) "Grundtvig og den danske Kongedatter" i *Den til Forsendelse med de Kongelige Brevposter privilegerede Berlingske politiske og Avertissements-Tidende*, nr. 64, 17. marts, s. [1]. København.
- Esbern Snare [pseudonym] (1847) "N.F.S. Grundtvig" i *Den til Forsendelse med de Kongelige Brevposter privilegerede Berlingske politiske og Avertissements-Tidende*, nr. 73, 27. marts, s. [1]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1836) *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1838) *Skolen for Livet og Akademiet i Soer*. København.
- Grundtvig, N.F.S. og B.S. Ingemann (1882) *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, udg. Svend Grundtvig. København.
- Hørby, Kai (1967) "Grundtvigs højskoletanke og Sorø Akademis reform 1842-1849" i *Årbog for Dansk Skolehistorie 1967*, s. 59-80. København.
- x [pseudonym] (1847) "Ogsaa et Ord om Sorø-Academi" i *Den til Forsendelse med de Kongelige Brevposter privilegerede Berlingske politiske og Avertissements-Tidende*, nr. 53, 4. marts, s. [1]-[2]. København.